

هو العالم

مرکز آموزشهای غیر حضوری حوزه علمیه خواهران

عنوان تحقیق:

دلایل غفلت از منظر قرآن کریم

نام و نام خانوادگی محقق:

مریم دادپی

کد طلبگی محقق : ۸۹۱۳۱۱۰۷۹۳

سطح و گرایش تحصیلی : سطح ۳- تفسیر و علوم قرآنی

عنوان درس : تفسیر موضوعی ۴

نام استاد مربوطه : استاد محمد علی محسن زاده

نیمسال دوم ۱۳۹۲-۹۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

این تحقیق با هدف آشنایی با دلایل غفلت از منظر قرآن کریم است و در آن تلاش گردیده تا به این سوال پاسخ داده شود که آیا در قرآن دلایلی برای غفلت بیان شده است. روش بکار رفته در این تحقیق به صورت تحلیل محتوا و نقلی است که برای حل این مسئله با روش کتابخانه ای مباحث مورد نظر با قلم محقق مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

از مهمترین یافته های این تحقیق می توان به این مطلب اشاره نمود که دایره غفلت چنان گسترده است که شامل هرگونه بی خبری و جهل از واقعیت ها می شود. ممکن است این مسئله برای بسیاری از مردم، مورد شک و تردید واقع شود که آیا واقعا در صف غافلانند یا نه؟ باید دانست که برای غفلت مراتبی وجود دارد مانند: غفلت از مقام ربوبیت، غفلت از ذکر خدا، غفلت از آیات خدا و غفلت از آخرت.

بر این اساس خداوند در آیات قرآنی به مسئله غفلت اشاره کرده اند. بر این اساس به اختصار به این دلایل اشاره می شود که عبارتند از: نسیان از خدا، نسیان از روز حساب، تکذیب آیات الهی، فراموش کردن مرگ، علاقی افراطی به اموال و اولاد، همنشینی با دوستان ناباب، کفر، بهره نبردن از تعالیم انبیاء و... در نهایت قرآن مجید یکی از اهداف خود را نجات انسان از غفلت معرفی می کند. درمان غفلت عبارت است از: ذکر خدا، خواندن قرآن، یاد نعمت های منعم، عبرت از تاریخ پیشینیان و یاد مرگ که در این اختصار به آن اشاره شده است.

کلید واژه ها: غفلت - دلایل غفلت - قرآن - غفلت در قرآن.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
مباحث لغوی و اصطلاحی	۲
انواع غفلت	۳
الف) غفلت از مقام ربوبیت الهی	۳
ب) غفلت از ذکر خدا	۳
ج) غفلت از آیات الهی	۴
د) غفلت از آخرت	۴
دلایل غفلت از منظر قرآن	۴
۱. نسیان از خدا	۴
۲. نسیان از روز حساب	۵
۳. تکذیب آیات الهی	۵
۴. فراموش کردن مرگ	۶
۵. علاقه ی افراطی به اموال و اولاد	۶
۶. همنشینی با دوستان ناباب	۷
۷. کفر	۷
۸. بهره نبردن از تعالیم الهی	۸
درمان غفلت	۹
نتیجه	۱۰
منابع	۱۱

مقدمه

بحث ما در این تحقیق دلایل غفلت از منظر قرآن است. یکی از موضوعاتی که در ذهن هر انسان کنجکاو می تواند وجود داشته باشد آن است که می خواهد بداند آیا واقعا در صف غافلان است یا نه؟ این موضوع را در کتاب هایی می توان یافت مانند: ترجمه مجمع البیان، تفسیر نمونه، انوار درخشان و کتب تفسیری دیگر. اما کتاب جامعی که تمام نظرات در آن باشد رویت نشده است. پس می طلبد تا تحقیقی ارائه شود تا جوابگوی ذهن پرسشگر محققان باشد و روشن شود که آیا دلایلی برای غفلت در قرآن وجود دارد؟

محقق برآن بوده است تا با روش تحلیل محتوا و نقلی و با قلم خود به حل این مسئله بپردازد و با روش کتابخانه ای مباحث مورد نظر مورد تجزیه و تحلیل قرار بگیرد تا به اثبات برسد که دلایل غفلت عبارتند از: نسیان از خدا، نسیان از روز حساب، تکذیب آیات الهی، فراموش کردن مرگ، علاقی افراطی به اموال و اولاد، همنشینی با دوستان ناباب، کفر، بهره نبردن از تعالیم انبیاء و... در نهایت قرآن مجید یکی از اهداف خود را نجات انسان از غفلت معرفی می کند. درمان غفلت عبارت است از: ذکر خدا، خواندن قرآن، یاد نعمت های منعم، عبرت از تاریخ پیشینیان و یاد مرگ که در این اختصار به آن اشاره شده است.

از دیگر دلایل غفلت که انسان را دچار حسرت می کند همنشینی با افرادی است که انسان را از مسیر الهی دور می نماید. یکی از وظایف والدین در تربیت فرزند این است که در دوستیابی فرزندان کنجکاو باشند و آگاهی های لازم را به آن ها متذکر گردند. گاهی اتفاق می افتد که انسان به دلیل کمبود محبت خانواده گرایش به دوستان ناباب پیدا می کند که ادعای محبت را نسبت به آن ها ابراز نمودند و این خطر بزرگی برای فرد می باشد.

از طرف دیگر خانواده باید در تربیت الهی فرزندان سعی نمایند و آن ها را با دشمن اصلی شان که شیطان است آشنا نمایند. تا انسان ها بعد از گذر عمر و انتقال به سرای دیگر دچار حسرت نگردند. قرآن در این زمینه می فرماید: «یا وَلِیَّتِیْ یَّتِیْ لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِیلًا»^۱ «لَقَدْ أَضَلَّیْ عَنِ الذِّکْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِی وَ کَانَ الشَّیْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا»^۲. انسان تاثیر پذیری زیادی از دوستانش دارد تا حدی که صفات و خلیات او نزدیک به دوستش می شود. تا جایی که ممکن است به وسیله دوست به سعادت برسد و یا به شقات در تفسیر نمونه در این باره آمده است: «آیات مورد بحث و شان نزول آن به خوبی نشان می دهد که انسان چگونه ممکن است تا مرز سعادت پیش برود، اما یک وسوسه شیطانی از ناحیه یک دوست بد او را به قهقرا بازگرداند و سرنوشتی مرگبار برای او فراهم سازد که از حسرت آن روز قیامت هر دو دست را به دندان بگزد، و فریاد "یا ویلّتی" از او بلند شود»^۳.

۷. کفر

کسانی که به خداوند و نشانه های او کفر می ورزند و خود را از مسیر هدایت الهی دور می کنند از راه شیطان تبعیت می کنند. پس آن ها در غفلت به سر می برند و خداوند بر چشم، گوش و قلب آن ها مهر می زند و در واقع آن ها را به خودشان وامی گذارد. کافران از حقیقت آفرینش غافل شده اند چشم دارند ولی گویی چشم بصیرت آن ها توانایی تمییز دادن ندارد. آن ها گوش دارند ولی توانایی شنیدن مسائل حق را ندارند. گویی همه چیز را در منافع

^۱ ای وای، کاش من فلانی را [که سبب بدبختی من شد] به دوستی نمی گرفتم، (فرقان: ۲۸)

^۲ بی تردید مرا از قرآن پس از آنکه برایم آمد گمراه کرد. و شیطان همواره انسان را [پس از گمراه کردنش تنها و غریب در وادی هلاکت] وامی گذارد؛ (فرقان: ۲۹)

^۳ تفسیر نمونه، ناصر مکارم شیرازی، ج ۱۵، ص ۷۳.

این دنیا می بیند. قرآن در این باره می فرماید: «أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَ سَمِعَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ».^۱ این افراد دل‌هایشان به دنیا تمایل دارد و بی تفاوت به آخرت هستند و اعتقادی به آن ندارند. انسان در هر مرتبه از کفر قرار بگیرد و هر اندازه در دلش کفر داشته باشد از جمله ی غافلان است و غفلت گریبان گیرش می شود و به شقاوت اخروی نایل می گردد.

۸. بهره نبردن از تعالیم انبیاء(ع)

از جمله دلایلی که باعث غفلت انسان ها می گردد بهره نبردن از تعالیم انبیاء(ع) است. یکی از اهدافی که خداوند انبیاء(ع) را مبعوث نمودند این است که مردم را به راه الهی دعوت نمایند تا هر کس در این راه قرار گرفت سعادت اخروی شامل حال او قرار گیرد. ولی زمانی که انسان ها از این مواظبت بهره ایی نبرند در فراز و نشیب زندگی این دنیایی دچار غفلت می شوند و راه اصلی خود را فراموش می نمایند.

بر این اساس پیامبر(ص) به عنوان آخرین پیامبر مردم را بشارت می دادند و آن ها را متمایل به مواظبت قرآنی می نمودند. قرآن در این باره می فرماید: «لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنْذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ».^۲ در تفسیر نمونه در این باره آمده است: «هدف اصلی نزول قرآن را به اینگونه شرح می‌دهد: قرآن را بر تو نازل کردیم تا قومی را انداز کنی که پدران آنها انداز نشدند و به همین دلیل آنها در غفلت فرو رفته‌اند».^۳

لازم به ذکر است که مباحث بالا گزیده ایی از دلایل غفلت می باشد. دلایل دیگری نیز وجود دارد مانند ظلم و ستم(انعام: ۱۳۱)، عدم ایمان(مریم: ۳۹)، اسراف(یونس: ۱۲)، ثروت(تکاثر: ۲ و ۱)، رفاه(اعراف: ۹۵)، شراب خواری و قمار بازی(مائده: ۹۰ و ۹۱) و... که در این اختصار به موارد بالا اکتفا شده است.

^۱ اینان کسانی هستند که خدا بر دل و گوش و چشمشان مهر [شقاوت] زده، و اینان بی‌خبران واقعی‌اند. (نحل: ۱۰۸)

^۲ تا مردمی را بیم دهی که پدرانشان را بیم نداده‌اند و به این علت [از حقایق] بی‌خبرند. (یس: ۶)

^۳ تفسیر نمونه، ناصر مکارم شیرازی، ج ۱۸، ص ۳۱۸.

قرآن مجید یکی از اهداف خود را نجات انسان از غفلت معرفی می‌کند. پس می‌فرماید: «تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَّا أُنْذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ»^۱. انسانی که دچار غفلت می‌شود باید خود را در مسیر هدایت و سعادت اخروی قرار دهد. پس برای رسیدن به سعادت واقعی باید بهترین راه‌گزینش نماید. آیات قرآن برای درمان غفلت راه‌هایی را متذکر می‌شود که به اختصار نام برده می‌شود. از جمله:

۱. ذکر خدا. (کهف: ۲۴).

۲. خوانده قرآن. (مدثر: ۵۴-۵۵).

۳. یاد نعمت‌های منعم. (طه: ۱۵۸).

۴. عبرت از تاریخ پیشینیان. (طه: ۱۵۸).

۵. یاد مرگ. (یس: ۳۱).

^۱ [قرآن] نازل شده توانای شکست‌ناپذیر و مهربان است. (۵) تا مردمی را بیم‌دهی که پدران‌شان را بیم نداده‌اند و به این علت [از حقایق] بی‌خبرند. (۶)

غفلت خطر بزرگی برای سعادت انسان‌ها است. خطری که هر لحظه ممکن است، دامن انسان را بگیرد و او را به کام نیستی فرو برد، خطری که می‌تواند زحمات سالیان دراز عمر انسان را در يك لحظه بر باد دهد. قبل از هر چیزی باید دانست که چه مواردی در زندگی انسان‌ها باعث به وجود آمدن غفلت می‌شود.

در این تحقیق سعی بر این بوده تا با دلایل غفلت از منظر قرآن آشنا شویم تا این معضل فراگیر برای انسان‌ها باز شناخته شود. ممکن است این مسئله برای بسیاری از مردم، مورد شک و تردید واقع شود که آیا واقعا در صف غافلانند یا نه؟ پس لازم است تا پویندگان راه خدا و سالکان سبیل الی الله، در هر مرحله خود را بیازمایند تا مبدا در صف «غافلان» باشند؛ لذا باید به دلایل «غفلت» توجه کنیم تا ناخواسته در دام آن گرفتار نشویم. بر این اساس به اختصار به این دلایل اشاره می‌شود که عبارتند از: نسیان از خدا، نسیان از روز حساب، تکذیب آیات الهی، فراموش کردن مرگ، علاقی افراطی به اموال و اولاد، همنشینی با دوستان ناباب، کفر، بهره نبردن از تعالیم انبیاء و... . در نهایت مومن باید به فکر درمان غفلت برآید تا به سعادت اخروی نایل گردد.

۱. انوار درخشان در تفسیر قرآن، محمد حسین همدانی، تهران، کتابفروشی لطفی، ۱۴۰۴ق.
۲. پژوهشی در جریان شناسی تفسیر عرفانی، محسن قاسم پور، بیجا، بیتا.
۳. التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، حسن مصطفوی، تهران، دارالکتب العلمیه، چاپ سوم، ۱۴۳۰.
۴. ترجمه مجمع البیان فی تفسیر القرآن، فضل بن حسن طبرسی، مترجمان، تهران، انتشارات فراهانی، ۱۳۶۰.
۵. تفسیر نمونه، ناصر مکارم شیرازی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴.
۶. تفسیر نور، محسن قرائتی، تهران، مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، چاپ یازدهم، ۱۳۸۳.
۷. قاموس قرآن، علی اکبر قرشی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ ششم، ۱۳۷۱.
۸. لغت نامه دهخدا، علی اکبر دهخدا، تهران، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، چاپ دوم: ۱۳۷۷.
۹. المفردات الفاظ القرآن، حسین بن محمد راغب اصفهانی، دمشق، دارالعلم الدار الشامیه، ۱۴۱۲ق.